

Är Forsaringen medeltida?

Av Stefan Brink

Det är få forskare förunnat att få möjlighet till att använda – eller ens våga – tvärsäkra utsagor när man behandlar medeltida och vikingatida företeelser. Nu har vi dock fått fastslaget att den bekanta runringen från Forsa i Hälsingland är medeltida. Det är Carl Löfving (2010 s. 52) som är så säker på sin sak, att han inte tvekar att avsluta en artikel i *Fornvännen* med att som ett eget finalt stycke bestämt deklarerar: "Forsaringen är medeltida." Det är uppenbart att Löfving med sin artikel inte vill inbjuda till diskussion, utan ställa till rätta. Den tolkning som han anger som "riktig" (2010 s. 48) är den som Sophus Bugge lade fram redan 1877. Den analys, diskussion och omtolkning av ringen och dess inskrift som därefter har ägt rum, diskvalificeras således av Löfving. Den uppfattas som ett felriktat missgrepp, som lett forskning in på ett ofruktbart villospår. För att riktigt understryka vikten av sina nya landvinningar och förringa de forskares insatser som under senaste decennier velat föra ringen till äldre vikingatid, basunerar Löfving ut i ett seminarieunderlag: "En enig forskarvärld har inte låtsats om att en vikingatida Forsaring är en kejsare utan kläder!"¹ Och till denna skara forskare hör bland annat undertecknad. Man skäms.

Vi skulle med andra ord, om vi följer Löfving, kunna lägga vidare diskussion om denna ring och dess inskrift till handlingarna. Äntligen har vi fått reda på vad vi har att göra med, nämligen en järnring med arkaiserande tidigvikingatida runor, nedskrivna på 1200-talet, som behandlar en från kanonisk rätt influerad lagbestämmelse om tionde.

När man dock börjar läsa vad Löfving *de facto* skriver i sina två artiklar och seminarieunderlaget där han "återbördar" Forsaringen till medeltiden (Löfving 2005, 2010), blir man alltmer konfunderad. Framställningarna består av en serie gissningar, felaktigheter, obestyrkta och snårigt formulerade påståenden och en oförmåga att referera till (eller bristande kännedom om) andra forskares diskussioner

---

1 <http://www.mikroarkeologi.se/seminars/Forsaringen.pdf>

och analyser, så till den grad att man häpnar. Normalt brukar inte slika framställningar bemötas, utan förbigås med tystnad. Men eftersom särskilt Fornvännen valt att sprida Löfvings åsikter i ett vetenskapligt forum och då den problematiska Forsaringen alls inte – enligt min och andras mening – är löst, är nya infallsvinklar och analyser förstås välkomna, och man är naturligtvis böjd att följa den norske runforskaren Terje Spurkland som tydligen framhållit vid ett seminarium i Göteborg 2008 att en tvärvetenskaplig diskussion av ringen och dess inskrift bör ”tas upp”. Påståendet är dock lite märkligt mot bakgrund av den intensiva, tvärvetenskapliga diskussion som förevarit under de senaste decennierna om Forsaringen, framförallt efter Aslak Liestøls nyläsning 1979, där runologer, filologer, historiker, religions-

vetare, arkeologer och kunniga intresserade amatörforskare lämnat viktiga bidrag. Merparten av denna diskussion tycks till stora delar ha gått Lövving spårlöst förbi.

Till att börja med måste påtalas det lättvindiga sätt som Lövving behandlar sitt stoff, såsom exempelvis uppgiften att "Forsaringen fanns ursprungligen i den närbelägna Högs kyrka" (Lövving 2005 s. 111), vilket inte kan beläggas. Det är en hypotes. Den kan finna stöd dels i en gammal sägen, dels av att de två ortnamn som nämns i inskriften båda ligger i Högs socken, inte i Forsa. Vidare skriver Lövving (2010 s. 51) om en "pilgrimsled som gick från nuvarande Hudiksvall förbi Hög/Forsa och vidare till Jämtland och Trondheim." Trots fyra decenniers förkovran i Hälsinglands äldre historia har jag ingen kännedom om en sådan "pilgrimsled". Den förekommer, mig veterligt, inte i några källor. Vi vet inget om gamla "pilgrimsleder", var de drog fram. Det rör sig om moderna gissningar och i vissa fall rena fantasier. Men viktigare är utgångspunkterna för Lövving's analys: "Den i dagens forskning rådande dateringen till vikingatiden tar inte hänsyn till att textens språkbruk och begrepp samt den stegrande bötesskalan är kända från medeltiden, men knappast från vikingatiden." Detta är ett mycket märkligt – och tämligen svärbegripligt – påstående, som vi skall återkomma till. Man skulle kunna förstå meningen så att detta språkbruk (vad det nu avser) och dessa begrepp (vilket väl får fattas som ord förekommande i inskriften), liksom en stegrande bötesskala, måste vara medeltida eftersom de finns belagda under medeltiden (och eftersom vi i princip inte har några skriftliga källor av denna art från vikingatiden, kan de inte vara vikingatida, då de inte förekommer i vikingatida källor, vilka å andra sidan inte finns. Hmm). Och vad anbelangar de ord som förekommer i inskriften, tycks inte alla ha överlevt in i medeltiden, vilket borde vara ett memento för Lövving.

Aslak Liestøls nyläsning av det i inskriften centrala ordet lærþir/liuþir

Det som förde in diskussionen om Forsaringens inskrift på nya banor var Aslak Liestøls nyläsning av en enda runa, ett **u**, som Bugge (1877) hade läst som ett **r** (men exv. redan Celsius som ett **u**), i ordet **lirþir/liuþir**. Bugge såg här ett ord *lærþir* 'de lärde', vilket han antog syftande på 'prästerskapet', medan Liestøl här såg ordet fvn. *ljóðr*, *ljóðr*, fsv. *liuþer*. Mot bakgrund av att Bo Ruthström skall ha framhållit att ett ord *liuþir* för övrigt inte tycks förekomma i fornsvenskan – vilket kan kvalificeras, då ordet uppträder, visserligen helt sparsamt, under medeltiden, dels i sammansättningen *lyþbiskuper*, dels i Gutalagen, *lyþir: allir lyþir* 'hela folket (på Gotland)' (se Sdw) – och att ett "begrepp" för 'folk' enligt Lövving inte kan ha förekommit under vikingatiden, avfärdar Lövving Liestøls nyläsning (även om han, vad jag kan finna, aldrig explicit uttrycker sig så). Ingen annan forskare som granskat ringen och dess runor har dock tvivlat på Liestøls minutiösa läsning. Lövving åberopar för övrigt ingen egen analys av det aktuella stället eller av runan i inskriften, utan tycks bara rent allmänt inte vilja tro på Liestøl. Lövving skriver

(s. 52): ”ingenting säger att läsningen [*sic*] *liuðir* = folket skulle ha använts endast under vikingatiden. Det finns inte ens belägg från denna tid.” Det är ånyo oklart vad Löfving egentligen menar här, men att ett ord för ’folk’ inte skulle ha förekommit under vikingatiden är förstas bara nonsens; däremot tycks ordet y. fsv. *liudher i princip alltså inte ha överlevt in i medeltiden (mer än i en sammansättning och på Gotland), vilket borde vara ett memento för Löfving och hans tolkning. Vi har flera synonyma ord för ’folk, allmoge’: fvn. *ljóðr*, *ljýðr*, fsv. *liupir*, fvn. *þjóð*, fsv. *þiup* m.fl, där *ljóðr*, *liuper* på intet sätt kan ifrågasättas såsom förhistoriskt. Det är nämligen ett samgermanskt arvord, som vi finner i fsax. *liud*, fhty. *liut*, feng. *léode* ’folk’, och som under äldre germansk tid inlånats i såväl finska som samiska (se exv. de Vries 1962 s. 365, 369). Ordet förekommer också i Eddadikterna *Völuspá* (51), *um lög ljóðir*, och i *Oddrúnargrátr* (17), *ljóða ok lönd*, som bör vara ett fast, formelartat uttryck ’folk och land’. Även sammansättningen fhäls. *liuprætr* finns väl belagd och förekommer i fvn. som *liúðrætr* och *ljýðrætr*, men också i exv. feng. *léodriht*. I fvn. har ordet, väl som en följd av ett slags ordlängdsbalans, tidigt resulterat i försvagade former som *lyrit(t)r*, vilka sedan kunnat spåra ur än mer. Det senare ordet har utförligt diskuterats av Klaus von See (1964 s. 57–66), som vill se sammansättningen såsom sent uppkommen i nordiskan efter påverkan från kyrklig rätt. Hans argumentering övertygar inte och måste förstås utifrån den forskningssituation han befann sig i på 1960-talet, då en skarp uppgörelse med en äldre forskningstradition ägde rum, där man ansåg att kontinental och kyrklig påverkan på nordiskt lagspråk hade tolkningsföreträde, vilket alltså var en reaktion mot en äldre forskningstraditions lättsinniga och romantiserande idé om en *Urgermanisches Recht*. Det går således inte att betvivla vare sig *ljóðir* eller *rætr* såsom förhistoriska arvord, varför en sammansättning *ljóðrætr*, fhäls. *liuprætr*, heller inte kan avfärdas som ett möjligt kompositum i vikingatidens fornsvenska. Att ordet för övrigt inte finns belagt i runsvenskan, är naturligtvis inte avgörande, mot bakgrund av det spröda lexikon som runinskrifterna har efterlämnat. Då Löfving således avfärdar Liestøls analys och nyläsning, och väljer att följa Bugges läsning och tolkning, vore det väl inte opåkallat att åtminstone argumentera för denna sak.

Hur fungerade ”lagen” i vårt äldre samhälle?

Löfving (2010 s. 49) för också en tämligen orättvis diskussion om hur andra forskare (vilka?) alltför lättvindigt ser exempelvis ”formulerade bestämmelser” såsom konstituerande för äldre lag och rätt. Istället menar jag att senare forskning har en ganska nykter syn på hur förhistorisk lag och rätt kan ha sett ut, där man jämför med annan forngermansk och fornirisk rätt, med rättsantropologiska analogier från andra icke skriftburna kulturer och med den kunskap vi idag har, vad gäller muntligt lagspråk, inom *orality–literacy*-forskningen (där exv. den av Löfving åberopade auktoriteten John Miles Foley gjort viktiga insatser, men betydligt viktigare

i sammanhanget är exv. M. T. Clanchy 1993 och Gísli Sigurðsson 2002). Vad som framgår av ett studium av rättsfilologisk och rättsantropologisk forskning är just att fasta uttryck, gärna med någon mnemoteknisk knorr eller ett ritual, är utmärkande för en muntlig rättskultur (se exv. Green 1994 s. 99; jfr Green 1998), alltså tvärt emot vad Löfving skriver (jfr också diskussion hos Brink 2005).

Ingen torde ifrågasätta att ett slags rättsordning existerat under vikingatid i Norden. Löfving (2010 s. 50) menar att ordet *stav* i inskriften, hur det nu skall förklaras, vittnar om existensen av en "sammällsmakt". Någon verkställande makt har dock ej funnits, framhåller han, och häri kan man antagligen instämma. Men vad Löfving inte förtäljer, fastän han åberopar Njála för att exemplifiera sedvanerätt och dåtida lag, är att det i isländska sagorna, såsom exv. Njáls saga och Sturlunga saga, så tydligt framgår hur ett rättssystem utan kungamakt och verkställande makt kan ha fungerat. Det ålåg nämligen den kårande att själv genomdriva ett domslut vid lycklig utgång av en rättssak. Det är förstas detta som ligger bakom systemet med godar, godord och tingsmän. I ett sådant samhälle, utan exekutiv makt, måste man vara lierad med någon som kunde genomdriva en dom (se härom exv. Jesse Byock, William Ian Miller och framförallt Jón Viðar Sigurðsson). Hur vikingatidens rättssystem såg ut har vi dock endast dimmiga begrepp om, men det isländska rättssystemet, som det framställs i sagorna och såsom det har analyserats av ovanstående framstående forskare, torde dock kunna tjänstgöra som en (av flera möjliga) modell(er) för hur ett rättssamhälle har kunnat gestaltats under vikingatid i Östnorden.

Löfving kommer också in på landskapslagarna (2010 s. 50). Dessa, anser han, "tillkom vid mitten/slutet av 1200-talet som ett led i de medeltida kungarnas strävan att skapa och vidmakthålla en ny maktstruktur där kyrkan ingick." Det är med andra ord den idag gällande synen på våra landskapslagar som presenteras här, den som särskilt formulerats av Elsa Sjöholm i hennes *Svenska landskapslagar* (1988). Denna knäsatta ståndpunkt stämmer illa med exv. Hälsingelagen och även flera andra landskapslagar. Situationen torde vara mycket mer komplex än så (se exv. Brink 2010). Hur tänker sig Löfving att dessa landskapslagar har tillkommit? Är de nykonstruktioner, nedskrivna "vid mitten/slutet av 1200-talet"? Finns det äldre skikt i dessa lagar? Om så, hur gamla kan de vara? Om det rör sig om äldre sedvanerätt som inkorporerats i de "vid mitten/slutet av 1200-talet" nedskrivna landskapslagarna, varför har dessa samlats landskapsvis? Här svävar vi i okunighet om hur Löfving ser på saken. Förhoppningsvis kan nya aspekter på våra landskapslagar vinnas inom ett nytt nordiskt-brittiskt forskningsprojekt, där alla nordiska landskapslagar skall analyseras, nyöversättas och kommenteras av ledande experter (se tills vidare www.abdn.ac.uk/cfss/projects).

Avser inskriftens aura en vikt- eller värdeenhets?

Av Forsaringens inskrift framgår att ett bötesbelopp skall betalas i örar (*aurar*) och

i oxar. Löfving nämner inget om huruvida värdeenheten oxar skulle vara ett ungt inslag, en sådan ståndpunkt vore lätt att motbevisa. Däremot skriver han: ”Myntenheten öre tillkom i Skandinavien först under medeltiden. Det finns vikingatida fynd av viktlod och vågar från handelsplatser, men att någon fast räkning med denna värdeenhet då skulle ha förekommit är obestyrkt.” Här måste man uppfatta Löfvings utsaga – som dock är försåtligt motsägelsefull – att han i sättningen *aura tva staf* osv. anser att *aura* (dvs. örar, inte öre) är att förstå inom ett medeltida monetärt system, då en vikt-/värdeenhet *aurar* inte skall ha förekommit under vikingatid. Varför *aura* här inte skulle kunna avse en äldre värde- eller viktenhet (som exv. Bo Ruthström 1993 och Frands Herschend 2001 s. 152 f. o.a. föreslagit) diskuteras ej. Som vanligt anses inga hänvisningar behövas. Uppgifterna som ges, får man anta, anses så uppenbara och oomkullrunkeliga att källhänvisningar till andra auktoriteter än han själv inte behövs. Mot detta skall ställas exempelvis Christoph Kilgers (2008, jfr också 2006) inträngande analys av *aura*, som ju, måste framhållas, i början av vikingatiden inte är en myntenhet, utan en värde- och viktenhet (Ruthström 1993; se också exv. Williams 2004 s. 82). Kilger finner att termen kan ha inkommit till Norden redan under romersk järnålder, och att värdeenheten *aurar* kan ha inkommit under merovingisk tid från Frankerriket. Kilger (2008 s. 282) skriver: ”in the North Germanic area *eyrir/aurar* did not denote a coin as an object but rather objects of standardized weight that could be calibrated with the help of gold coins. In this way, *aurar* become units of reckoning at the same time as referring to an abstract unit of weight and value. *Aurar* was in all probability a Scandinavian word for the Merovingian ounces.” Under sen vikingatid tänker sig numismatiker att vi har en övergång från en viktbaserad ekonomi, där mynt och silvermetall vägdes, till en myntbaserad, men man framhåller att denna process är mycket svår att studera, på grund av källornas beskaffenhet (se exv. Gullbekk 2008). Bo Ruthström (1993, jfr 2003 s. 122–24) har i en synnerligen intressant och viktig etymologisk och semantisk analys av ordet *öre*, eller snarare de båda orden fvn. *eyrir* och *aurar*, påvisat att den traditionella etymologin sannolikt inte är hållbar. Han påvisar att vi i förkristen tid i Norden av allt att döma måste räkna med två separata värdesystem, dels ett till vikt i silver knutna termerna *mark* (*mörk*) och *öre* (*eyrir*), dels ett till kreatur, ko, oxe, får, knutet värde, *kúgildi* etc., där sex fårtackor svarade mot ett *kúgildi*, vilket skulle ge ett äldre värdesystem:

6 fårtackor	=	1 ko
1 ko	=	1 mark (forngill)
1 mark (forngill)	=	6 aurar

I alla händelser måste *aurar* som värde- och viktenhet förutsättas vara förkristet, således existerande under exempelvis vikingatid i Norden. Löfvings självsäkra utsaga motsägs med andra ord av Bo Ruthström, Christoph Kilger, Gareth Williams,

Kenneth Jonsson, Frands Herschend, Ola Kyhlberg och andra experter. Varför inte rådbråka sakkunniga i sådana frågor, istället för att slunga ut självsäkra påståenden, som så uppenbart går stick i stäv mot ett modernt forskningsläge?

Hur förklara alla ålderdomliga och obsoleta ord i inskriften?

På samma sätt är det med utsagan att Forsaringens fjärde strof, med stadgandet med **uarr** ("all egendom i kvarstad"), "bör vara infört under medeltiden" (2010 s. 51). Varför? Jo, för att verbet *værja* inte förekommer i *Svenskt runordsregister*. Skulle således endast ord som finns med i *Svenskt runordsregister* ha funnits i vikingatida människors lexikon i Norden? Slutsatsen blir naturligtvis befängd. Det aktuella ordet är visserligen omstritt och problematiskt hur det skall förstås, men att det inte skulle ha hemul i nordiskan under förkristen tid torde vederligen ingen annan forskare tänkt sig före Löfving.

Samma logiska kullerbyttan blir det när ordet *ægha* skall diskuteras (varför Löfving använder den oblika formen *æigu* som normalform förstår jag ej). Som redan Bugge insåg har vi här att göra med ett ord fsv. *egha*, fgu. *aiga* f. som betyder 'egendom, äga', dvs. vårt ord *äga* 'odlad mark' o.l. som vi använder idag. Ordet förekommer inte i andra runinskrifter, framhåller Löfving, medan "runstenarna använder *atti* och liknande." Ånyo svävar man i okunnighet vad Löfving egentligen menar med denna utsaga. Jag kan dock inte tolka den på annat sätt än att han jämför *ægha* och *atti*. Men det förre är ju ett substantiv, medan *atti* är ett svagt verb, *ægha*, här i preteritum sg. (Om det runsvenska bruket av *atti*, se Andersson 1973). Dessa två ord är ju därmed inte semantiskt utbytbara.

Slutsatsen för Löfving, inte efter en analys, men efter ett antal gissningar och efter flera våghalsiga och snårigt framförda hypoteser liksom ett och annat felslut, är att inskriften på Forsaringen är ett kyrkligt lagbud om tionde från 1200-talet, skrivet på en arkaiserande fornsvenska med en till och med för vikingatiden ålderdomlig runskrift, de s.k. kortkvistrunorna.

Löfving bryr sig inte om att förklara de många ålderdomliga ord som finns i inskriften, ord som pekar mot tidig vikingatid. Hur skulle man kunna känna till dessa ålderdomliga, utdöda ord 3–400 år efter den tid vi vet att flera av dem har använts (exv. tack vare Rökstenens inskrift)? Hur har man vetat hur kortkvistrunorna skulle tecknas och vilket ljudvärde de hade på 1200-talet? Att vi har medeltida runor, som Löfving lyfter fram som bevis, håller ju inte, då dessa är just medeltida runor. Och kanske viktigast av allt, varför diskuterar Löfving inte den moderna forskning som finns om Forsaringen och dess inskrift som publicerats under de senaste 15 åren? Må så vara att min egen genomgång av ringen och dess inskrift från 1996 negligeras, istället hänvisas till en kort passus i en senare artikel, men inget av filologen Gun Widmarks viktiga bidrag till diskussionen anförs, heller inte religionshistorikern Olof Sundqvists eller arkeologen Frands Herschends idérika framställningar, inget

nämns om runologen Magnus Källströms viktiga diskussion rörande nyckelordet **sig(b)** eller om Bo Ruthströms inträngande analys av **aura** osv.

Vad gäller dateringen av ringen går det inte, såsom tycks föresväva Löfving, att på juridisk väg komma fram till en datering. Vi har ju inga inhemska skrivna rättskällor från vikingatiden som berättar om hur rättssystemet såg ut, så vi har inget att jämföra med. En datering av ringen måste i första hand ske på runologisk väg. Filologisk analys av ord, liksom arkeologiska synpunkter kan så läggas härtill, som hjälp. Den runologiska analysen pekar entydigt mot tidig vikingatid. Ingen runolog motsäger veterligt detta. Den filologiska analysen av ord som förekommer i inskriften stödjer en sådan hypotes.

En fortsatt diskussion om den synnerligen intressanta Forsaringen och dess runinskrift är välkommen och nödvändig. Många svåra problem återstår att lösa. Kanske hela inskriften måste omtolkas? Kanske går det att finna starka argument för att "återbörda" Forsaringen till medeltiden (även om ett sådant företag förefaller ogörligt i dagens forskningsläge)? Men en sådan diskussion måste ha en helt annan stringens än den som Löfving presterar – och dessutom förhoppningsvis uppvisa en mera inkluderande attityd gentemot kollegers forskningsinsatser.

Förkortningar

feng.	fornengelsk(a)
fgutn.	forngutnisk(a)
fhty.	fornhögtysk(a)
fhäls.	fornhälsingsk(a)
fsax.	fornsaxisk(a)
fsv.	fornsvensk(a)
fvn.	fornvästnordisk(a)

Referenser

- Andersson, Thorsten, 1973. "Iarlabanki atti alt hundari þetta. Till tolkningen av Jarlabanke-ristningen i Vallentuna", *Svenska studier från runtid till nutid tillägnade Carl Ivar Ståhle*, Stockholm, s. 16–29.
- Brink, Stefan, 1996. "Forsaringen – Nordens äldsta lagbud", *Beretning fra femtende tværfaglige vikingesymposium* (Det tværfaglige vikingesymposium 15), Aarhus, s. 27–55
- 2005. "Verba Volant, Scripta Manent? Aspects of Early Scandinavian Oral Society", *Literacy in medieval and early modern Scandinavian culture*, red. Pernille Hermann (The Viking Collection 16), Odense, s. 77–135.
- 2010. "Hälsingelagens ställning mellan väst och syd, och mellan kung, kyrka och lokala traditioner", *Kungl. Vitterhets, Historie och Antikvitetsakademiens årsbok* (in press)
- Byock, Jesse L., 1982. *Feud in the Icelandic saga*, Berkeley: University of California Press.
- 2001, *Viking Age Iceland*, London.
- Clanchy, M. T., 1993. *From Memory to Written Record. England 1066-1307*, 2 uppl., Oxford & Cambridge.

- Gísli Sigurðsson, 2002. *Túlkun Íslendingasagna í ljósi munnlegrar hefðar. Tilgáta um aðferð*, Reykjavík. [English translation: Gísli Sigurðsson. *The Medieval Icelandic Saga and Oral Tradition. A Discourse of Method*. Trans. Nicholas Jones. Publications of the Milman Parry Collection of Oral Literature 2. Cambridge, Mass. & London 2004]
- Green, D. H., 1994. *Medieval listening and reading. The primary reception of German literature 800-1300*, Cambridge.
- 1998, *Language and history in the early Germanic world*, Cambridge.
- Gullbekk, Svein H., 2008. "Coinage and Monetary Economies", *The Viking World*, red. Stefan Brink, London & New York.
- Herschen, Frands, 2001. *Journey of Civilisation. The Late Iron Age View of the Human World* (Opia 24), Uppsala.
- Jón Viðar Sigurðsson, 1993. *Goder og maktforhold på Island i fristatstiden*, Bergen. [Frá goðorðum til ríkja: þróun goðavalds á 12. og 13. öld (Sagnfræðirannsóknir 10), Reykjavík 1989.]
- 1999, *Chieftains and power in the icelandic commonwealth*, övers. Jean Lundskaer-Nielsen The Viking Collection 12), Odense: Odense University Press.
- Kilger, Christoph, 2006. "Silver-handling traditions during the Viking Age - Some observations and thoughts on the phenomenon of pecking and bending", *Coinage and History in the North Sea World, c. AD 500-1250. Essays in honour of Marion Archibald*, Leiden & Boston, s. 449–65.
- 2008. "Wholeness and Holiness - Counting, Weighing and Valuing Silver in the Early Viking Period", *The Means of Exchange. Dealing with silver in the Viking Age*, red. Dagfinn Skre (Kaupang Excavation Project publication series 2; Norske Oldfunn 23), Aarhus, s. 253–325.
- Miller, William Ian, 1990. *Bloodtaking and peacemaking. Feud, law, and society in Saga Iceland*, Chicago.
- Liestøl, Aslak, 1979. "Runeringen i Forsa. Kva er han, og når vart han smidd?", *Saga och sed*, s. 12–27.
- Löfving, Carl, 2005. "Forsaringen åter till medeltiden", *Hälsingerunor*, s. 111–17.
- 2010. "Forsaringen är medeltida", *Fornvännen* 105, s. 48–53.
- Ruthström, Bo, 1990. "Forsa-ristningen – vikingatida vi-rätt?", *Arkiv för nordisk filologi* 105, s. 41–55.
- 1993. "Öre – förslag till en alternativ etymologi", *Arkiv för nordisk filologi* 108, s. 94–121.
- 2003. *Land och fe. Strukturellt-rättsfilologiska studier i formordiskt lagspråk över beteckningar för egendom i allmänhet med underkategorier* (Rättshistoriskt bibliotek 61), Stockholm.
- Sdw = *Ordbok öfver svenska medeltids-språket*, vol. 1–3., utg. av K. F. Söderwall (Samlingar utgivna av Svenska fornskriftsällskapet. Serie 1: Svenska skrifter), Lund 1884–1918 [Supplement, vol. 4–5, Lund 1953–73].
- von See, Klaus, 1964. *Altnordische Rechtswörter. Philologische Studien zur Rechtsauffassung und Rechtsgesinnung der Germanen* (Hermaea, N.F. 16), Tübingen.
- Sjöholm, Elsa, 1988. *Sveriges medeltidslagar. Europeisk rättstradition i politisk omvandling* (Rättshistoriskt bibliotek 41), Stockholm.
- Svenskt runordsregister*, utarbetat av Lena Peterson, 2 rev. uppl. (Runrön 2), Uppsala 1994.
- Williams, Gareth, 2004. "Land assessment and the silver economy of Norse Scotland", *Sagas, Saints and Settlements*, red. Gareth Williams & Paul Bibire (The Northern World 11), Leiden.
- de Vries, Jan, 1962. *Altnordische etymologisches Wörterbuch*, 2 uppl., Lieden.